

THE CHAGIM WITH CHOCHMAT NASHIM

DIVREI TORAH FOR THE HOLIDAY SEASON
TISHREI 5782/2021

INSIDE

Aliza Lipkin
Avital Gold
Anne Gordon
Leah Herzog
Shoshanna Keats Jaskoll
Tamar Meir
Chana Tannenbaum
Michal Tichochinsky

Dear Friends--

Last year, we at Chochmat Nashim decided to bring the holidays home to you, as it were. We were all suffering the troubling, devastating, and religiously uncomfortable effects of the COVID-19 pandemic, and we wanted to connect our community with reflections on Torah and Torah inspiration that we hoped would spark your own insights and further discussions over the holiday season at home.

A year later, the pandemic is still with us, but we are different. We are largely vaccinated, we understand the value of masking and distancing and rapid testing, and we are figuring out, with our respective communities, how to celebrate the holidays with changes to our shul experiences and our guest lists. None of us wants to get used to the pandemic, but we now know (mostly) how to manage ourselves through it.

We also know that we still take our inspiration from Torah insights. And this year, we have essays that we hope will shed new light on familiar topics, to again spark your own insights and further discussions. This year, by women Torah scholars in both Hebrew and English (print either or both sections, as you prefer).

Chochmat Nashim looks forward to continuing to work with you for the sake of a healthy Jewish community, in which Judaism is better because women are heard.

שנה טובה ומתוקה!

This holiday companion is dedicated to the memory and **לעילוי נשמת** of Shoshanna Keats Jaskoll's uncle,

Shep Gerszberg, zt"l

Shoshanna says, "He was a guiding light in my life and has continued to be so even after his death. I hope that he is proud of the work we are doing within and for the Jewish world."

In his honor and in the honor of the Torah in his name here, may his family, children, grandchildren, and future generations be blessed.

העלון לחג מוקדש לזכרו וללעילוי נשמתו של דודה של שושנה קיטס יסקול,
שפ גרזברג, זצ"ל

הוא היה אור מנחה בחיי והמשיך להיות כך גם לאחר מותו. אני מקווה שהוא גאה בעבודה שאנו מבצעים מבפנים ובשביל העולם
(היהודי כולו) שושנה

לכבודו ולכבוד התורה בשמו כאן,
יהי רצון שמשפחתו, ילדיו, ילדותיו, נכדיו, נכדותיו והדורות הבאים יתברכו

The Divrei Torah in this holiday companion have been sponsored in honor of other loved ones as well. Please take a moment to read their names and honor their lives.

**דברי התורה בחוברת זכו לחסות גם לכבוד יקיריהם האחרים.
אנא הקדש רגע לקרוא את שמותיהם ולכבד את חייהם.**

- In memory of my sister, **Robin Granat**, and my mother, **Barbara Lightman**, by Sue Muslow.
- In honor of **Yair Weinstock**, by Yoel Finkelman
- In honor of my wife **Ashira**, an inspiring and strong woman who continuously emboldens others through her passionate dedication to Jewish teachings and values, by Josh Bucky Prizant.
- In memory of **Channah Rivah bat Dov Ber**, by Sharona and Nachman Rosenberg, and their family.
- In honor of a long and healthy life for **Bubby Wassosky**, by Shana and Nachum Wassosky.
- In memory of **Nana, Grandma, Safta, and Bubby**, who were strong women with big hearts, by the Levin family
- In honor of **Shoshanna Keats Jaskoll** and the amazing women of **Chochmat Nashim** who inspire me daily. They are the leaders we desperately need, doing vital work for Klal Yisrael. In the merit of their incredible work advocacy, bravery, and leadership, may we see miracles of positive change this coming year in all areas of our lives. By Tamar Becker Weisbrod.

PRAYER, REPENTANCE, AND THE BARREN WOMEN

By Chana Tannenbaum

Dr. Chana Tannenbaum lectures at Bar Ilan University, Michlelet Herzog, and Matan. She has worked as a Jewish educator, in teaching and administration, for more than 30 years. She earned her doctorate at Yeshiva University. Dr. Tannenbaum made aliyah with her family in 1997, moving to Nof Ayalon.

From a purely literary standpoint, it is logical that the account of creation appears at the beginning of the book of Genesis. The creation narrative also appears to be ideally suited for public reading on Rosh Hashanah. According to Jewish tradition, Rosh Hashanah is the anniversary of this seminal event. Yet, instead of reading about the world's creation, the portions that are read on the first day of the holiday are the stories of barren Sarah giving birth to Isaac and barren Hannah birthing Samuel.

Two critical elements of Rosh Hashanah: the immense agony of sterility and barrenness (fruitlessness) and the unbridled joy of creation and birth (fruitfulness) flow throughout the High Holidays' liturgy. How can one reconcile these seemingly divergent themes?

One can argue that children born to women who had no prior possibility of motherhood are miraculous events, similar to creation -- something from nothing, as R. Eliyahu Yedid notes in his book, *Four Mothers*. Similarly, the Jewish people's continued existence in this world can likewise be viewed as miraculous. Another seasonal theme fits this classification: just as miraculous events run counter to logical, accepted wisdom, so too, God giving humanity the possibility to undo a prior act is an illogical gift. One can never turn the clock back -- except through teshuvah/repentance.

Sincere repentance can cause an evil act to be annulled or even transform the negative deed into a praiseworthy act. Da'at Mikra on Job (chapter 7) points out that, in a natural world, one reaps what one sows. If you plant wheat seeds, corn is not going to grow. This is an obvious, fundamental rule of nature. If you do an evil deed, the natural, logical extension should be that the individual reaps punishment for that act. Furthermore, in any legal system, one is held accountable for one's actions. God's mercy supersedes the rules of nature and allows, and even encourages, the unnatural, incomprehensible chance to repent.

In the Talmud Yerushalmi (Makkot 2:6), personified Wisdom is asked, "What is the punishment for a sinner?" Wisdom replies, "Punishment." To the same question, Prophecy and Torah reply respectively, "Death" and "Bring a sacrifice." God, however, responds by offering the sinner a way out, against the world's customary machinations: "Repent!" Creation means bringing something that did not exist before into reality. When people repent, they too create entities that did not exist before -- specifically, themselves in their own new realities, as those who have repented (Midrash Socher Tov, Psalm 102/Talmud Yerushalmi RH 4:8). Rosh Hashanah is a time to set right all that has been distorted, in our personal lives and in the world.

But God does not perform miracles by flippantly suspending the natural order of events. Miracles do not just happen. For the barren women to conceive, therefore, they had to penetrate heaven's tightly sealed gates with prayer. These prayers were answered on Rosh Hashanah, establishing the value of pleading to God specifically on this day.

Prayer has the ability to bend the rules of nature. Even those who are barren, can, against all odds, bear children. Humanity's fundamental purpose in this world is to recognize God and glorify His name. In supplication, humanity increases the manifestation of God's presence in this world. This is what it meant by God "desires" prayer, because through the supplicants sincere prayer, God's immanence is affirmed and magnified (Kad ha-Kemach).

Both repentance and prayer are based on humanity's intense recognition of its dependence on God -- the realization that all we have is but a gift from God. Without God's beneficence, humanity would not exist, let alone flourish. Even those things that the world takes for granted as "natural" -- waking in the morning, proper bodily function, including pregnancy and birth -- are all ours because God has willed it that they be so. When we read about barrenness on Rosh Hashanah, therefore, we remind ourselves that our very existence and continuity stems from God's kindness.

Indeed, humanity, standing in judgment on Rosh Hashanah, can be compared to a woman in labor. She is in a period of flux, wavering between pregnancy and motherhood, while simultaneously facing a potentially life-threatening situation. There is much pain, tightly entwined with the anticipation of great joy, as a new life appears. There is also trepidation: what will the future bring? From the onset of the pregnancy, the expectant mother turns her heart to God for physical and spiritual well-being for herself and fetus.

Similarly, humanity awaits judgment in an inchoate state, vacillating between innocence and guilt, between life and death. Past misdeeds appear in one's tormented mind as turbulent waves of pain and uncertainty, intermixed with the joyous anticipation of the creation of a newly, cleansed, repentant personality. One pours out one's heart petitioning God for mercy.

In Hebrew, the word "womb" and "mercy" share the same root -- R.H.M. The pregnant mother protects, nourishes, carries, and attends to all the developing embryo's needs. Humanity is like the embryo in its mother's womb, in that we are also entirely dependent on God for our every need. The pleas for mercy of the expectant mother mimic those of the repentant. The haftarah that is read on the second day of Rosh Hashanah, Jeremiah 31, reflects this idea: "hamu mei-ay lo, rahem arahamenu, ne'um Hashem" -- My innards yearn for him, I will surely be merciful with him, says God. So too, we pray, may God be merciful with us.

THE SIGNS AND WONDERS OF ROSH HASHANAH (OR: WHY WE LOOK TO OUR FOOD FOR SIMANIM)

By **Michal Tikochinsky**

Rabbanit Dr. Michal Tikochinsky heads the women's beit midrash at Heichal Shlomo, for Michlelet Herzog.

There is a Jewish source for the principle that we have the power to determine the meaning of the events in our lives. King David instructs his servants to bring his son Shlomo down to the Gihon (Kings I, 1:33). From this, the Tanna'im learn that kings are anointed only near a spring, so that their kingdom continues (Horayot 12a, Keritot 6a). This localized act of David's has grown to be a law in Hilkhot Melakhim. But the Amor'a'im take this further and state that it is a life principle. That is, the generalization that "simana milta" ("omens of things"), i.e., that there is substance to the signs we make. The Talmud proffers several practical suggestions to help implement this principle. Rav Mesharshiya suggests to his son to learn near a source of flowing water so that his learning should continue, for example.

And Abaye adds: "Now that you have determined that omens are significant, a person should be accustomed to eat, at the start of the year, gourd, fenugreek, leeks, beets, and dates."

We learn from the words of Abaye that a plenitude of fruit is testimony to bounty and goodness. According to one version, just bringing them to the table is a sign for a good, fruitful and blessed year.

Abudraham recounts that as early as in the Geonic era, this custom took on an additional facet. The Geonim added a special blessing and intent for each of the fruit, suitable to its name, unlike the general suggestion, which related to the very fact of the bounty of fruit and the pleasure they provided.

In Shu"t Ha-Geonim, it says that is the custom of all the sages who are brought on Rosh Hashanah a basket that holds gourds and Egyptian leeks and shelakot and dates.

And they lay their hands on each of them and bring out from their names a good omen.

- They say about the gourd (kara) – Tear (k'ra) apart our verdict.
- About the ful (rubia) – May our merits be many (rabim)
- About the leeks (karti) - May our enemies be cut off (karet)

(Abudraham, Seder Tefilat Rosh Hashanah)

From then on, the custom spread and in the time of the Rishonim, we find in the literature that document minhagim (customs) renewed ideas relating to fruits and blessings. Nor have the innovations stopped in the different languages, based on word-sounds.

The origins of the simanim of Rosh Hashanah are therefore quite recognized in rabbinic literature. Nonetheless, at first glance, they appear to be in complete contradiction to the Jewish standpoint which objects to any nichush (omen-giving, superstition), based on an explicit prohibition from the Torah:

"The Sages taught: The omen-giver is one who relies on superstitious signs, e.g., one who says: If one's bread fell from his mouth, that is a bad sign for him, or: If one's staff fell from his hand, it is a bad sign, or: If one's son calls him from behind, If a raven calls to him, or if a deer blocks him on the way, or if a snake is to his right, or if a fox is to his left, all of these are bad signs." (Sanhedrin 65b)

According to this beraita, which explains what a prohibited superstition is, any omen-giving and connecting the dots between events that befall a person and the assumption that they are a bad omen for the future, is a prohibited linkage, and it is included in the Torah prohibition of "Do not act on the base of omens."

Supposedly, there is no difference between the interpretation of negative signs and an interpretation of good signs. Both seem to be taken from the world of mysticism and sorcery. Why, then, were these signs permitted and others prohibited??

In partial response to this question, Rabbi Yitzchak Shanji, author of Be'erot Ha'mayim (18th cent., Salonica), states explicitly that a distinction must be made between a bad sign, which is considered forbidden omen-giving, and a good sign which is permitted "that in that merit it is possible the luck will change" (Hilkhos Avodah Zara, chapter 11).

The Signs and Wonders of Rosh Hashanah (cont.)

A possible explanation to this observation is that when one encounters “bad” signs, one feels that one has lost free choice and that one’s fate has been sealed. Given these feelings, the individual will remain helpless, lacking motivation to act and rectify the situation. On the other hand, creating a good sign is diametrically opposed to helplessness, and it contains the drive to act positively. Possibly this is what Rabbi Yitzchak alludes to when he adds that “in that merit, it is possible the luck will change.” By creating good signs, one expresses hope for a change, for a new chance, and this stirs one’s heart and thoughts to do good.

The Maharal, in his book *Be’er HaGolah*, compares the simanim to the work of the prophets, who were commanded to symbolize in their deeds, what was likely to happen in the future:

“For this is a great wisdom, to create for the divine verdict a similarity and sign down below, so that the good is realized. as you find that the prophets had done. and there is no omen-giving in that, it is only a preparation that the verdict be a good one. that by this siman (sign), the verdict will turn out favorably. And these things are pleasant and golden, and no objects will compare to them” (2:7). It seems that the Maharal is expressing something which is beyond hope and the good feeling that encourages one to act in a positive manner. In his opinion, the simanim are a genuine tool for absorbing all that is good. In fact, what the Maharal asserts can be translated in contemporary language to concepts of “positive thinking” – namely, how one thinks can effect reality and determine the future. One can powerfully change course and create a trend and movement. People can awaken the good.

In Hasidic terminology, the sign is the thought, the idea. The discovery that the sign is substance means that thought translates into reality. The thought is the seed that grows the act, and that that is the way of the world. Influencing thought is a return to where it all started, the beginning of all acts, and directing them to a positive direction (See, *Bnei Yissachar*, on Tishrei, II, yom ha’kiseh).

R. Tzadok Hakohen of Lublin diverts the discussion elsewhere. He comments that all signs have to do specifically with eating, deriving from a physiological, rather than an intellectual, stimulus. The effect of food on man is learned from the beginning of *Bereshit*, when God tells man not to eat from the Tree of Knowledge. It is a fact that eating the fruit fundamentally changed man. All the prohibitions and commandments relating to eating are derived from this principle. There are special foods for Shabbat and special foods for Erev Yom Kippur or Purim. The special dishes, their smells and sights can turn one’s heart, and, without our noticing, food has the ability to shape our mood, to establish our emotional stance, and direct the heart to an appropriate, precise worship of God. At the beginning of the year, we are concerned with sweetening harsh decrees. Thus, we begin with a meal filled with joy and the sweetness of the food (*Pri Tzaddik*, *Devarim*, Rosh Hashanah).

May we be blessed with a good and sweet new year!

(Wikipedia, cropped from an image by Deror_avi)

REVERSE FORGIVENESS AND OUR DEPENDENCE ON OTHERS

By Avital Gold-Wolfson

Avital Gold-Wolfson holds a BA in Philosophy and Jewish Thought from Shalem College, and is studying at the Susi Bradfield Women's Institute of Halakhic Leadership at Midreshet Lindenbaum.

The Mishnah in Tractate Yoma says: "For transgressions between one person and another, Yom Kippur does not atone until one appeases the other person." In other words, a person's atonement on Yom Kippur depends on a friend's forgiveness. In the Gemara, however, Rabbi Yosei bar Chanina rushes in to limit this demand: "Anyone who asks forgiveness of his friend should not ask more than three times" (Yoma 87a). If the Mishnah's starting assumption was that the assailant is not entitled to atonement on Yom Kippur without the friend's forgiveness, and that one must continue asking until forgiven, Rabbi Yosei reduces this demand to three times only. His words are somewhat vague: is he saying that after three times, one is forbidden to ask again, or perhaps that the assailant has no further duty to continue apologizing? Either way, it seems that Rabbi Yosei is bringing to the fore the aggressive relationship between the parties.

While we tend to divide the world into good guys and bad guys intuitively, the suffering and the wicked, assailants and victims, Rabbi Yosei suggests that these roles might easily be reversed, even to the extent that the act of asking for forgiveness could itself become a platform for further aggression. It appears that Rabbi Yosei is concerned that the injured party might exploit the situation, consistently refusing to forgive the friend with the intention of making him or her miserable. Rabbi Yosei therefore limits the power of the victim, and sets a reasonable demand for the assailant. The responsibility for asking forgiveness still lies with the assailant, but not forever. Rabbi Yosei's approach does not necessarily contradict the mishnah, since the text reads, "until he appeases the other person," and not "until the other person forgives." A person is judged by his or her efforts to appease, and not necessarily by the result. In his Laws of Repentance, the Rambam too warns against the cynical exploitation of the act of asking for forgiveness:

It is forbidden for man to be ill-natured and unforgiving, for he must be easily appeased but difficult to anger, and when a sinner implores him for pardon, he should grant him pardon wholeheartedly and soulfully. Even if one persecuted him and sinned against him exceedingly, he should not be vengeful and grudge-bearing, for such is the path of the seed of Israel and of their excellent heart. Only the idolaters are not so, they are of uncircumcised heart, and their wrath is ever-watchful, and, because the Gibonites were unforgiving and unappeasing, so that it is said of them: "Now the Gibonites were not of the children of Israel" (Mishneh Torah, Repentance 2:10).

According to the Rambam, people must not be cruel and harden their hearts in response to requests for forgiveness, i.e., even he is concerned that the victim might exploit the power to refuse forgiveness. But, one wonders, does the limit on asking for forgiveness only serve the one who caused the harm? Indeed, not all crimes are forgivable, and, in any case, sometimes, time is required for healing. Persistent efforts to request forgiveness may well be considered harassment and a continuation of the original injury. Each meeting with the assailant may bring the pain to the surface, which itself may require a healing process that cannot be achieved. We can therefore say that Rabbi Yosei's words also protect the victim, and allude to the idea that, at times, being asked for forgiveness may be experienced as something aggressive, even if it is well-meant.

The Gemara in Yoma 87a demonstrates the aggressive relationship between the person who caused harm and the victim through a series of stories that hint at an interesting model of forgiveness: role reversal. The first story is about Rabbi Yirmeya, who had insulted Rabbi Abba and decided to go to his home to beg him for forgiveness. The story does indeed end with forgiveness, but not in the way we were expecting. While he was standing at the threshold of Rabbi Abba's house, the maid poured dirty water out the window that landed on Rabbi Yirmeya. Rabbi Abba heard what had happened and went out to greet Rabbi Yirmeya, saying, "Now I must appease you for this insult." In this story, the assailant becomes the victim. Rabbi Yirmeya came to appease Rabbi Abba, but in the end Rabbi Abba is the one who feels the need to beg for forgiveness.

Another story in the series describes another role reversal: Rav was insulted by a certain butcher. On the eve of Yom Kippur, seeing that the butcher had not apologized, Rav decided to go and encourage him to repent. On the way, he met his student Rav Huna, who was aware of the problematic and almost violent step his master was taking, and worried about the potentially fatal consequences. When Rav arrived at the butcher's house, the butcher rejected him outright and refused to apologize. The butcher continued with his work, but was killed on the spot when a bone flew out from under his knife and struck him in the throat.

Reverse Forgiveness... (cont.)

In the first story, the assailant becomes the victim, while in the latter, the victim becomes the assailant. These stories present a model of reverse forgiveness, but what do they mean? At first glance, it would appear to be a pessimistic model in which the path to forgiveness involves further injustice. The assailant humiliates and weakens the victim, and only when their roles are reversed is the balance of power restored and forgiveness becomes possible. There is neither brotherhood nor peace, but equality (“a tie”) has been achieved, no matter what the price.

A second look at this model, however, teaches us a possible way to bridge the gap between people. A role reversal is an opportunity to understand the other who stands before me. It puts me in another’s shoes and allows a peek into that person’s world, as Rabbi Sacks wrote in his book, “Not in God’s Name”:

”...the most profound moralizing experience, the only one capable of defeating dualism, is to undergo role reversal [...] There can be no more life-changing trial than finding yourself on the other side [...]” (164)

”The most fundamental fact about consciousness is that I cannot feel somebody else’s pain. This is the source of the human tendency to divide the world into brothers and others.” (170)

The assailant and the victim stand on opposite sides of the barricade, and it appears impossible to bridge the gap between them. They are both experiencing pain and strong feelings of insult, remorse, etc. The role reversal creates a situation in which one gets a little taste of the other’s world. It bridges the gap, enabling a reconciliation to take place. Only when standing on the side of the victim can we understand the level of pain, disappointment, and humiliation that we have caused, and only when taking the role of the assailant can we understand how easy it is to hurt someone and feel the accompanying guilt and remorse. In this way, through a true understanding of our friend’s place, we can truly forgive.

Moreover, these stories demonstrate how the definitions of assailant and victim, wicked and suffering, are temporary – in one instant the whole story can flip over and the roles reverse. This sense of the temporary enables a person to emerge from their bunker and try to understand the other. This does not mean that the roles must intentionally be reversed to enable forgiveness, but the model indicates that in many cases the dispute is more complex, and both sides may sometimes be assailants and sometimes victims, with the roles being reversed of their own accord. Forgiveness is not a simple act. Neither the assailant’s request nor the victim’s pardon. Rather, forgiveness depends on looking into the world of the person standing before us.

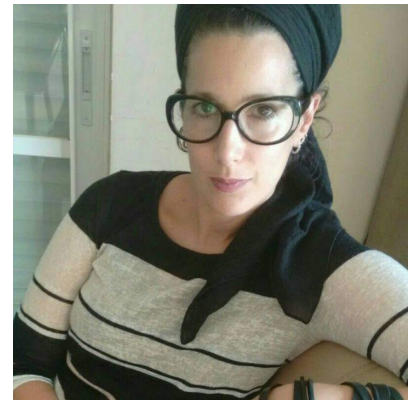

(From the new and growing Chochmat Nashim photo bank)

THE YONAH IN ALL OF US

By Aliza Gable Lipkin

Aliza Lipkin lives Israel with her husband and six children. She is passionate about G-d, the Torah, the Jewish people, and Israel. Her mission in life is to inspire people through Torah to actualize their potential and live the best lives possible as individuals and as members of the community. She is a Chochmat Nashim board member and gives classes on Torah related topics, both live and video.

The afternoon service of Yom Kippur begins with the Torah reading from Vayikra followed by the recitation of Yonah. The question is often asked why the book of Yonah was chosen when there seem to be equally compelling, if not better options that Chazal could have designated for the Haftarah reading. On the surface, it seems that Yonah was chosen because the story highlights certain facets of Teshuva.

Perhaps the reason we read Yonah is much deeper. Something so deep that only the neshama (soul) as it nears the higher levels of actualization can recognize. If so, then the perfect time to read and connect with it would be only a few short hours before the closing of the holiest day of the year. After many hours immersed in deep dedication, prayer, and connection to God the soul surfaces allowing the mental clarity to detect the meaning behind the many subtle references that are strewn about the book of Yonah that tell the tale of each Jewish neshama.

Tanach can be understood on four levels, Pshat (literal meaning), Remez (allusion), Drosh (not explicit interpretation), and Sod (secret meaning). The Vilna Gaon has an extensive explanation of Yonah as understood through Remez. He explains that Yonah represents the soul sent from its heavenly abode to the body in this world in order to perfect itself. Instead of heeding to its mission the soul runs from it and flees toward material pursuits (Tarshish). In doing so it further descends as it is enticed by material beauty (Yafo) much like Eve was led astray by the material delights in Gan Eden. This caused Yonah, like Eve, to hide from God. By disobeying God, the neshama descends further into the depths of the material world where it is so clouded from Hashem's mission reaching the lowest level of self as it becomes fully enveloped by the vessel that carries it.

This is when one falls from a "light sleep", indicating a temporary lapse of judgment, into a tardema (deep sleep), a life so far from its purpose that awakening is extremely difficult. It is only when the captain of the ship (the heart) is so distressed that it forces the person to question who he is, where he came from, and what he has been running from in order to elicit change.

The sailors (the person's instincts) don't want to toss the soul aside for they know it is the soul that is the life force that stems from God. They try all they can to save the ship, the vessel that carries the neshama, by throwing the excess weight overboard. These are the desires and objects in life that they now realize are a detriment to their surviving the voyage. This does little to alleviate the problem that exists below the surface which is Yonah and his refusal to turn to God.

Yonah, the soul, is so fed up he doesn't want to take part by being their savior. He knows that repentance of the body can and will occur easily when it's scared into change. Unfortunately, he also knows that man will sin again and eventually cause irrevocable damage to himself and the Jewish people.

As Chazal say, it is better for a man not to have been born at all because he is ra may-neurav (evil from his youth). However, when the soul begins to depart from the body and realizes the opportunity it will forgo, it immediately desires to return to fulfill its mission.

This is when the soul heeds the call of Teshuva, which begins on Rosh Chodesh Elul. The "40 days until Nineveh will be overturned" hint to the 40 days from Rosh Chodesh Elul until Yom Kippur the designated time to engage in teshuva and change our decree.

When understood through the lens of Remez, as the Vilna Gaon suggests, the story of Yonah is about each and every soul. It tells the story of its mission, resistance, and journey to fulfill the will of God.

We are all Yonah as he proclaimed,

עֲבָרִי אֲנִי וְאֵתֵי אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲנִי יְרָא אֲשֶׁר־עָשָׂה אֱתֵי הַיָּם וְאֵת־הַיַּבֵּשָׁה: "I am a Hebrew, and I fear the Lord God of heaven, Who made the sea and the dry land."

Ivri (a Hebrew) has an additional meaning of being meiever, on the other side or in opposition. Anochi refers to the "I", not just "I" the person, but "I" the individual, the highest form of the self that is created in the image of God.

Our entire life is an internal battle against the opposing forces to our "anochiyus" (our essence). It is fortunate for us that we are given the Yomin Noraim, the high holidays every year to pause and take stock of where we are on our journey, how far we have fallen, and heed the call to return to our true selves knowing that Hashem in His infinite mercy is waiting for us.

BETWEEN TU B'AV AND YOM KIPPUR

By Tamar Meir

Rabbanit Dr. Tamar Meir heads the beit midrash, Kulana, in Givat Shmuel, and chairs the department of Literature at Michlelet Givat Washington.

“Rabban Shimon ben Gamliel said: There were no days as joyous in Israel as the fifteenth of Av and Yom Kippur, as on them, the daughters of Jerusalem would go out in borrowed white clothes, so as not to shame anyone who did not have. All the garments would require immersion. And the daughters of Jerusalem would go out and dance in the vineyards” (Mishnah Ta’anit 4:8).

The Mishnah in Tractate Ta’anit creates an unlikely connection, between Tu B’Av (the 15th of the month of Av) and Yom Kippur -- a connection so puzzling that it caused various commentators, over the generations, to wonder whether this was indeed the original version of the Mishnah, for it is inconceivable that on Yom Kippur, the holiest day of the year, the young women of Jerusalem would go out to dance in the vineyards and address the young men who watched them.

However, if we thought that the joy on Tu B’Av is obvious -- for the Mishnah talks of dancing and joy of marriage, and the joy on Yom Kippur is the questionable one, the Talmud (in Ta’anit 30b) has a reversed view of it:

“Granted, Yom Kippur is a day of joy because it has the elements of pardon and forgiveness, and, moreover, it is the day on which the last pair of Tablets were given. However, what is [the special joy of] the fifteenth of Av?”

The reason for joy on Yom Kippur is clear: this is the day on which God forgave Israel their sins, while still in the desert, a forgiveness that is expressed in the giving of the last Tablets. Hazal address here a historical reason, for holidays were set to mark events that happened to the Jewish people during the exodus from Egypt and in the desert. By so doing, they connect Yom Kippur to causality familiar to us from other holiday, a causality that is not explicitly mentioned in the Bible regarding Yom Kippur.

Similarly, Hazal wish to trace the historical roots, still in the desert, of Tu B’Av:

“Rav Yehuda said that Shmuel said: This was the day on which the members of different tribes were permitted to enter one another’s tribe, by intermarriage. Rabba bar bar Ḥana said that Rabbi Yoḥanan said: The day on which the deaths of [the Jews] in the wilderness ceased. Ulla said: the day on which King Hoshea, son of Ela, canceled the guards that Jeroboam, son of Nevat, placed on the roads so that the Jews would not ascend to Jerusalem for the pilgrim Festival. And he said: ascend to wherever they wish. Rav Mattana said: the day that the slain of Beitar were brought to burial. It is Rabba and Rav Yosef who both say: the day on which they stopped chopping down trees for the arrangement of wood that burned on the altar, Rav Menashya said: And they called the day of the breaking of the scythe.” (Ta’anit, ibid.)

Hence, the dances on Tu B’Av are only the expression of a joy of much earlier roots. If we focus on the desert roots of Tu B’Av and Yom Kippur, then the connection between the two becomes clearer: both are days that manifest pardon and forgiveness for the two great sins of the desert: the Sin of the Golden Calf and the Sin of the Spies. Both sins constitute a violation of the Jewish people’s most basic destiny and covenant -- the Torah and the Land of Israel.

And yet, it appears that the expression of joy is very different. What connection is there, after all, between dancing in the vineyards and the afflictions of Yom Kippur?

The continuation of the mishnah comes to our aid. It implies a meaningful and deep connection between the days:

“And what would they say? ‘Young man, please lift up your eyes and see what you choose for yourself. Do not set your eyes on beauty, but set your eyes on family: (Mishlei 31) ‘Grace is deceitful and beauty is vain, but a woman who fears the Lord, she shall be praised’, and it says: ‘Give her the fruit of her hands, and let her works praise her in the gates.’”

Another verse appears in the mishnah, which, on the face of it, is not connected to what the girls of Jerusalem say, but is quoted and discussed in an interpretation of verses, which takes us to the hope of redemption and the building of the Temple, in which Tractate Ta’anit ends:

“And similarly it says (Shir HaShirim 3) ‘Go forth, daughters of Zion, and gaze upon King Solomon, upon the crown with which his mother crowned him on the day of his wedding, and on the day of the joy of his heart’: ‘On the day of his wedding’ – this is the giving of the Torah. ‘And on the day of the joy of his heart’ – this is the building of the Temple, may it be rebuilt speedily in our days.”

Between Tu B'Av and Yom Kippur (cont.)

Here, the mishnah transitions from the personal level to the national one. From the daughters of Zion who dance in the vineyards to the daughter of Zion and King Solomon -- the king of peace. His wedding day is the day on which the Torah was given. The beginning of the mishnah suggests that we look not at the first giving of the Torah, in Sivan, but at the second one, when the final Tablets were given, symbolizing the pardon and forgiveness for the Sin of the Golden Calf.

In light of this, the author of Tiferet Yisrael comments on the mishnah, with regard to the dancers in the vineyards, as alluding to Kneset Yisrael and God:

“For on Yom Kippur, they meant God who is named bachur (‘young man’) throughout the entire Shir HaShirim, as it says ‘bachur as its cedars,’ ‘please lift up your eyes and see what you choose for yourself,’ meaning, where in the world is there a nation like this one, ‘Do not set your eyes on beauty,’ although they sinned before you, ‘set your eyes on family,’ your sons are the sons of those you tested, the sons of Abraham, Isaac and Jacob. ‘Solomon.’ That is God whose peace is his: ‘his mother.’ Kneset Yisrael whom God names his mother, since the power of Israel is likened to the power of a mother who cancels the verdict of her son, even though she is weak, so God says, who rules me, a pious one, that I decree a verdict and a pious one cancels it: ‘the giving of the Torah,’ that on Yom Kippur the last Tablets were given, including the entire Torah. And when it was forgiven that you sinned, it is as if they married God every day anew: ‘the Temple,’ that it was dedicated on Yom Kippur during the time of Solomon” (Mo’ed Katan 9a).

Yom Kippur is indeed the day of this wedding: a peak in the intimacy between the Jewish people and God, which is most powerful in the Temple – dedicated on Yom Kippur, in the Holy of Holies, into which only the Kohen Gadol steps, only on this day, and where the keruvim (‘cherubs’), in the likeness of male and female, are facing each other. This connection is a source of tremendous joy. In his words, above, the Tiferet Yisrael claims that the joy of Yom Kippur is so great that it allows us a measure of happiness even when we confess our sins in the traditional tune:

“It seems to me that that is the reason for the custom in Israel to sing the ashamnu (‘we have sinned’), for it is a lamentation! It is to imply that all have been turned into merits, and they are worthy of being sung as merits.”

It would have made sense for us to sing the vidui in the tune of a lamentation, but the love and connection between God and His people are so all-encompassing that He pardons them their sins and turns them to merits. How can we not sing to that?

Tu B'Av rectifies the sin of the desert generation, the aversion towards the Land of Delight, the entry into which is meant for building a home for God, a place for His name. Yom Kippur fixes the Sin of the Golden Calf, the turning away from Torah, but it also brings us, in the most complete way, into the Temple – out of love, out of a deep covenant, out of acceptance and pardon. Dancing (mahol) in the vineyards takes us toward pardon (mehilah).

(From the new and growing Chochmat Nashim photo bank)

YOM KIPPUR MEMORIES

By Shoshanna Keats Jaskoll

Shoshanna Keats Jaskoll is a writer, speaker and co-founder of Chochmat Nashim. She lives in Israel with her family.

The earliest memories I have of Yom Kippur are from my childhood, in my uncle, Shep Gerszberg's home, where his sons were more brothers than cousins to me.

I recall his great disappointment upon coming home during the break to find us playing RISK. I did not bear the brunt of his wrath. Whether that's because I was a bit younger or because I was a girl, or because I hid behind the couch, I'll never know.

But I felt the shame of disappointing him just the same. He was not someone you wanted to let down, for he loved with his full heart. Evidence of this was left on my face after the millions of kisses he rained upon me whenever he greeted me. Indeed, I remember asking him once (I must have been ten or so) if -- hypothetically -- one needed to wait six hours between meat and milk if the hamburger one ate was not kosher. Even through the phone, and even though he'd never say it, I felt I'd let him down. And it hurt.

My family was not religious growing up even though he and my mother grew up in the same house... but perhaps not the same home. Their parents were Holocaust Survivors, each on their third marriage, brought together because one needed a wife and the other a husband, to prevent their remaining children from being sent to an orphanage. (That's what happened in the US if you couldn't prove a stable home, and what could two destitute Survivors who had lost children and spouses to the Nazis prove?)

True, they spoke five languages each, but English was not among them. And yet, together they built a home and raised my mother, her brother, and their sister who, while not related by blood, is woven into the family unit just as tightly. Two older brothers who had survived the war were out of the home already. Only my uncle was sent to yeshiva.

It was likely a matter of practicality and finances. But, this doesn't explain why the girls were not even taught the blessing over the candles. So, despite being fluent in Yiddish, they cannot read the Alef-bet. We never understood why... Then, a few years ago, I met a woman who specializes in Holocaust Survivor trauma. I asked her how it could be that one child got a rich religious education and the others nothing. She explained that many Survivors separate their past and their future, often imbuing one child with the past, their history and heritage, to ensure it doesn't die. In the others, they invest the future, a clean break in a new place- to ensure they live.

My mother was determined that her children not be ignorant of their heritage, as she often felt. So, she made two conditions upon marrying my father who was not from a religious home. One was that the home be kosher. The other was that we have a Jewish education. And so it was that I often spent Shabbat or holidays with my cousins, Aunt and Uncle. At the Shabbat table, my uncle would bless me as he blessed his own children and while his sons teased me mercilessly, I always felt at home.

When he died at 41 of a sudden heart attack, it shattered the family.

My grandparents who had suffered so very much and who truly did not deserve to suffer anymore, never really recovered. In his honor, my family kept Shabbat for the following year. And I learned to respond to the Mourner's Kaddish at the age of twelve.

After that, for as long as he was alive, and until I moved to Israel, I spent Yom Kippur at my grandfather's side, praying with him at the Conservative shul across the street. His granddaughter davened beautifully (so said the other Survivors in shul).

Yom Kippur is a terrifying day. It is when we reflect on the frailty of life. And while those who have lost need no reminder, we can all stand to be reminded that life is precious, that the people we spend it with are dear, that the phone, work, email, or social media can most certainly wait -- but the people we love... might not.

My blessing to us all this year is that we internalize the preciousness of every moment, that we remember to call the ones we love and let them know, for nothing is as important as knowing you are loved -- and loving in return.

<-- Uncle Sheps z"l

Four of the five siblings: --> Brenda, Shep, Fayga, and Saul (Al not picuturd)

THE SCENT AND SENSE OF SUKKOT

By Leah Herzog

Rabbanit Leah Herzog has spent 35 years in Torah education as a teacher, curriculum developer, guidance counselor, writer and mentor. She currently teaches for MATAN and Midreshet Amudim, is an educational coach, and a docent for the Bible Lands Museum in Jerusalem. She lives with her husband in Givat Ze'ev, Israel, and is the proud mother of two adult children.

In Sefer Vayikra (Leviticus) 23:40, the Torah commands us to take on the first day of Sukkot “pri eitz hadar, kapot temarim, va-anaf eitz avot ve-arvei nahal.” These are the etrog, the lulav, the hadasim and the aravot. The Gemara in Sukkah 34b quotes Rabbi Yishmael as teaching that we take one etrog, one lulav, three hadasim and two aravot. The Shulhan Arukh (Orakh Hayim, Hilkhhot Sukkah, 651:15) rules, however, that while one must use only one etrog and one lulav, one may use more than two aravot and three hadassim. While the prevalent practice is still to use only two aravot, there are various customs for hadasim -- some use 5, or even 7. Two questions arise: (1) why does adding hadasim and aravot not violate the prohibition of “bal tosif” (adding on to a mitzvah – Deut. 13:1) and (2) why is it permitted to add to the hadasim and aravot but not to the lulav and etrog?

The laws surrounding the prohibition of “bal tosif” are many and complex. Turning to the Zohar and considering the underlying symbolism there for the arba minim (the four species) may illuminate a possible resolution to the above-stated conundrum. The Zohar explains that each of the four species has a unique combination of the properties of scent and taste. The lulav has taste, but no scent, the etrog has both scent and taste, the aravot have neither scent nor taste, while the hadasim, renowned for their beautiful smell, have no taste. The Zohar also explains that each of the species represents the body part that it most resembles: the lulav is the straight spine, the etrog is the heart, the aravot are the lips, and the hadasim are the eyes.

The hadasim thus represent two of our five senses: sight and smell. Both of these senses are integral to the foundations of our religion and the avodat hamikdash (the Temple service.) The sense of sight is central to the creation of the world as well as the creation of the Jewish nation. “Va-yar Elokim ki tov” (and G-d saw that it was good) is emblematic of the complete perfection of Creation. In Moshe’s first encounter with the Divine at the burning bush, where he is instructed to take Bnei Yisrael out of Egypt (Exodus 3:2 and following) the verb root r/a/h (to see) forms a mantra. Vision -- both physical and prophetic -- is how Bnei Yisrael first perceived Hashem at Mount Sinai -- they saw the thunder and the lightening and the mountain covered in smoke before they heard the voice of Hashem.

Scent is the basis of the holiest sacrifice -- the ketoret, incense. The Hebrew word for scent -- rei’ah -- and the Hebrew word for spirit -- ruah -- are from the same root, linking smell and spirit linguistically. It is scent that is the oldest of the five senses on a neurological level: the olfactory bulb rests deep inside the brain next to the limbic system, the seat of primal emotion, which is the biological reason that smell can evoke strong memories and visceral responses. Scent is the sense that is the least tangible and therefore the closest to the ineffable nature of Hashem. This is possibly why the ketoret is the most sacred and most “pleasing” korban, as well as the one for which mishandling leads to immediate divine retribution in the cases of both Aaron’s sons and Korach and his followers.

By analyzing the importance of scent and sight -- both represented by the hadasim, one can understand why more than three are permitted.

The aravot represent the lips. The power of speech is the other cornerstone of Creation -- “va-yomer Elokim” (and G-d said). Without the ten utterances, the world would not have come into being. Prophecy, the most intense contact with the Divine, is often communicated through speech. In fact, the root of nevuah -- n/b/a -- can actually be divided into two words: niv, that which emanates from the lips and ba, that which comes. Speech is absolutely central to how we practice our religion: almost every halakhah has an aspect of speech associated with it. In our time, when Torah study and tefilah are fulcrums around which our communities turn, the seminal nature of speech is fundamental. The power -- both constructive and destructive -- of speech cannot be overstated. Perhaps it is to emphasize this power that one is permitted to have more than two aravot.

We can now better understand why adding hadasim and aravot are not bal tosif and why one cannot have more than one lulav or etrog. One’s integrity -- one’s backbone, and one’s commitment to Hashem -- one’s heart, cannot be divided -- both must be straight and pure. But one’s sight, spirit, and speech can diverge and multiply, all in the service of the Divine.

נחגוג את החגים יחד עם חכמת נשים.

דברי תורה לחגי תשרי
5782/2021

הפעם איתנו

הרבנית ד"ר תמר מאיר

הרבנית ד"ר מיכל
טיקוצ'ינסקי

אביטל גולד-וולפסון

חברים וחברות יקרים ויקרות,

בשנה שעברה החלטנו ב"חכמת נשים" להביא את החגים אליכם הביתה, כמו שהם. כולנו סבלנו מההשפעות המטרידות, ההרסניות והלא נעימות מבחינה דתית של מגפת COVID-19, ורצינו לחבר את הקהילה שלנו עם הרהורים על התורה וההשראה התורנית שקיוונו שיעוררו תובנות משלכם. ודיונים נוספים במהלך תקופת החגים בבית.

שנה לאחר מכן, המגיפה עדיין איתנו, אבל אנחנו השתנו. רובנו מחוסנים, אנו מבינים את הערך של שמירת ההנחיות ובדיקות מהירות ואנו בוחנים עם הקהילות שלנו כיצד לחגוג את החגים עם שינויים בחוויה של החג ובאורחים שנזמין הביתה. אף אחד מאיתנו לא רוצה להתרגל למגיפה, אבל כעת אנו יודעים (בעיקר) כיצד לנהל את עצמנו לצידה.

אנחנו גם יודעים שאנחנו עדיין לוקחים את ההשראה שלנו מהתורה הקדושה והשנה יש לנו מאמרים שאנו מקווים שישפכו אור חדש על נושאים מוכרים, כדי לעורר שוב תובנות משלך ודיונים נוספים. השנה, על ידי נשים לומדות תורה בעברית ובאנגלית כאחד (ניתן להדפיס את אחד או שני החלקים, כרצונך).

"חכמת נשים" מחכה להמשיך בשותפות איתך למען קהילה יהודית בריאה, שבה היהדות יפה יותר כשנשים נשמעות.

שנה טובה ומתוקה

חוכמת נשים: כי היהדות יפה יותר כשנשים נשמעות

This holiday companion is dedicated to the memory and **לעילוי נשמת** of Shoshanna Keats Jaskoll's uncle,

Shep Gerszberg, zt"l

Shoshanna says, "He was a guiding light in my life and has continued to be so even after his death. I hope that he is proud of the work we are doing within and for the Jewish world."

In his honor and in the honor of the Torah in his name here, may his family, children, grandchildren, and future generations be blessed.

העלון לחג מוקדש לזכרו וללעילוי נשמתו של דודה של שושנה קיסס יסקול,
שפ גרזברג, זצ"ל

הוא היה אור מנחה בחיי והמשיך להיות כך גם לאחר מותו. אני מקווה שהוא גאה בעבודה שאנו מבצעים מבפנים ובשביל העולם
(היהודי כולו) שושנה

לכבודו ולכבוד התורה בשמו כאן,

יהי רצון שמשפחתו, ילדיו, ילדותיו, נכדיו, נכדותיו והדורות הבאים יתברכו.

The Divrei Torah in this holiday companion have been sponsored in honor of other loved ones as well. Please take a moment to read their names and honor their lives.

**דברי התורה בחוברת זכו לחסות גם לכבוד יקיריהם האחרים.
אנא הקדש רגע לקרוא את שמותיהם ולכבד את חייהם.**

- In memory of my sister, **Robin Granat**, and my mother, **Barbara Lightman**, by Sue Muslow.
- In honor of **Yair Weinstock**, by Yoel Finkelman
- In honor of my wife **Ashira**, an inspiring and strong woman who continuously emboldens others through her passionate dedication to Jewish teachings and values, by Josh Bucky Prizant.
- In memory of **Channah Rivah bat Dov Ber**, by Sharona and Nachman Rosenberg, and their family.
- In honor of a long and healthy life for **Bubby Wassosky**, by Shana and Nachum Wassosky.
- In memory of **Nana, Grandma, Safta, and Bubby**, who were strong women with big hearts, by the Levin family
- In honor of **Shoshanna Keats Jaskoll** and the amazing women of **Chochmat Nashim** who inspire me daily. They are the leaders we desperately need, doing vital work for Klal Yisrael. In the merit of their incredible work advocacy, bravery, and leadership, may we see miracles of positive change this coming year in all areas of our lives. By Tamar Becker Weisbrod.

הסימנים והמופתים של ראש השנה (או: למה מסתכלים אל האוכל שלנו לסימנים)

מאת מיכל טיקוצ'ינסקי

הרבנית ד"ר מיכל טיקוצ'ינסקי ראש בית המדרש לנשים בהיכל שלמה (מכללת הרצוג)

בפתח ספרו פרדוקסים, מתאר מקס נורדוי חוויית ילדות. בהיותו ילד הוא וחבריו היו משחקים מין משחק. אחד החברים היה משרבט על הדף נקודות, קוים וצורות קטנות אקראיות. חבר אחר היה צריך לצרף את הנקודות, הקוים והצורות לכלל תמונה וציור. הוא מתאר שהיה אחד מהם שהיה לו כשרון מיוחד, ואצלו הנקודות והקוים הפכו במהרה לאריה זועם, לפרה מלחכת עשב או לגרם מגרמי השמים. תמיד בכישרון רב ובלי שיהוי.

העיקרון שעומד מאחורי התיאור הזה הוא שגם חיינו מורכבים מאוסף נקודות, קוים וצורות. השאלה איך נסתכל עליהם ואיזו תמונה נתקבל מצירופם תלויה במידה רבה בפרספקטיבה האישית, ביצירתיות שלנו, בחוויה ובאישיות.

לעיקרון שיש בנו הכח לקבוע את פישרם של אירועים בחיינו יש מקור יהודי. דוד המלך מורה למשרתיו להוריד את שלמה בנו אל הגיחון (מלכים א, א, לג). התנאים למדו מכך שאין מושחים את המלכים אלא על המעיין כדי שתימשך מלכותם (הוריות יב, א; כריתות ו, א). המעשה הנקודתי של דוד צמח בפי התנאים להיות הלכה בהלכות מלכים. אך הגדילו האמוראים וקבעו כי מדובר בעקרון חיים. הם קבעו בהכללה כי "סימנא מילתא". כלומר שיש בסימנים שאנו עושים- ממשות. וכך בהמשך הגמרא מובאות כמה עצות מעשיות ליישום העקרון הזה. רב משרשיא מציע לבנו לגרוס על הנהר כדי ששמועתו תימשך וכיוב'. ואביי מוסיף:

"השתא דאמרת סימנא מילתא היא, (=כעת כשנאמר שסימן יש בו ממש) יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא

קרא ורוביא, כרתי, סילקא ותמרי (=ירגיל עצמו לאכול בראש השנה קרא וכו'). מדברי אביי משמע שריבוי הפירות מעיד על שפע וטוב, ולפי גירסה אחת, עצם הבאתם לשולחן הוא סימן לשנה טובה פוריה ומבורכת.

האבודרהם מתאר שכבר בתקופת הגאונים קיבל המנהג הזה גוון נוסף. ואלו הוסיפו וכיוונו בכל אחד מן הפירות ברכה מיוחדת המתאימה לשמו של הפרי, בניגוד להצעה הכוללנית המתייחסת לעצם השפע שבריבוי הפירות ולהתבסמות מהם:

ובתשובת הגאונים כתוב וכן מנהג כל החכמים שמקריבין לפניהן בראש השנה טנא שיש בו דלועין ופול המצרי כרישין ושלקות ותמרים

ומניחין ידיהן על כל אחד מהן ומוציאין משמותם סימן טוב ואומרים על דלעת קרא יקרע גזר דיננו. ועל הפול רוביא ירבו זכיותנו

ועל הכרתי יכרתו שונאינו... (אבודרהם, סדר תפילת ראש השנה) מכאן ואילך פשט המנהג והתרחב וכבר בתקופת הראשונים אנו מוצאים בספרות המנהגים תיעוד לרעיונות מתחדשים של פירות וברכות ועד ימינו לא כלו החידושים והרעיונות בשפות השונות על פי המצלול. אלא שבמבט ראשון עומדים סימני ראש השנה בסתירה מוחלטת לנקודת המבט היהודית המתנגדת לכל "ניחוש", המבוססת על איסור מפורש מן התורה:

תנו רבנן: מנחש - זה האומר פתו נפלה מפיו מקלו נפלה מידו. בנו קורא לו מאחריו. עורב קורא לו, צבי הפסיקו בדרך, נחש מימינו ושועל משמאלו (סנהדרין סח, ב)

הסימנים והמופתים של ראש השנה

על פי הברייתא הזו, המבארת מהו ניחוש אסור, כל ניחוש וקישור בין מקרים שקורים לאדם לבין ההנחה שיש בהם סימן רע לבאות, הוא קישור אסור וכלול באיסור התורה של "לא תנחשו".

לכאורה, אין הבדל בין פרשנות של סימנים השליליים לפרשנות הסימנים הטובים. זה גם זה נראים כלקוחים מעולם המיסטיקה והכישוף. מדוע, אם כן, הותרו הסימנים הללו והאחרים נאסרו??

ואכן, במענה מסוים לשאלה זו קובע ר' יצחק שאנג'י, בעל בארות המים (המאה ה"ח, סלוניקי) במפורש כי יש להבחין בין סימן רע שהוא ניחוש אסור, לבין סימן טוב שהוא מותר "דבזכות [זה] אפשר שישתנה המזל" (הלכות ע"ז, פי"א).

הסבר אפשרי להבחנתו זו. הוא, שבפוגשו סימנים "רעים" האדם חש שהוא איבד את הבחירה החופשית וכאילו גורלו נחרץ, נוכח תחושות אלה הוא ישאר ברפיון ידיים, ובלי מוטיבציה לפעול ולתקן.

מאידך, יצירת הסימן הטוב מנוגדת תכלית הניגוד לרפיון הידיים, ויש בה דירבון לעשייה חיובית. יתכן שלכך רומז ר' יצחק כשהוא מוסיף "דבזכות אפשר שישתנה המזל". בעשיית סימנים טובים אדם מביע תקווה להיפוך, להזדמנות מחודשת, והדברים מעוררים את ליבו ומחשבותיו לעשות טוב.

המהר"ל בספרו באר הגולה מדמה את הסימנים למלאכת הנביאים שנצטוו לסמל במעשיהם כעין מה שיקרה בעתיד:

כי הדבר הזה הוא חכמה נפלאה, לעשות לגזירה עליונה דמיון וסימן למטה, כדי שתצא לפעל הטוב... כמו שתמצא שעשו הנביאים... ואין בזה ניחוש, רק הוא הכנה שתצא הגזירה לטובה... שעל ידי סימן תצא הגזירה לפעל הטוב. ודברים אלו נעימים ויקרים מפז, וכל חפצים לא ישוו בהם. (באר שני, פ"ז).

נראה שהמהר"ל מבטא משהו שהוא מעבר לתקווה ותחושה טובה המעודדת לעשייה חיובית. הסימנים לדעתו הם כלי של ממש לקליטת השפע והטוב. למעשה, מה שאומר המהר"ל מיתרגם בשפה שלנו למושגים של "חשיבה חיובית" כשהעקרון הוא שמי שחושב באופן מסוים יכול להשפיע על המציאות ולקבוע את העתיד. הוא יכול בעוצמה של התוויית כיוון לייצר מגמה ותנועה. האדם יכול לעורר את הטוב.

במושגים חסידיים הסימן הוא המחשבה, הוא הרעיון, הגילוי שסימן הוא מילתא משמעו שמחשבה מיתרגמת למציאות. שמחשבה היא הזרע המצמיח את הפעולה ושזה דרך העולם. השפעה על המחשבה היא חזרה לנקודת הראשית של המעשים כולם, והכוונתם לכיוון החיובי (ראו: בני יששכר, חודש תשרי, ב, יום הכסא).

ר' צדוק הכהן מלובלין מסיט את הדיון למקום אחר. הוא מעיר על כך שכל הסימנים נעשים על ידי אכילה דווקא, מתוך גירוי פיזיולוגי ולא זה המחשבות. ההשפעה של האוכל על האדם נלמדת עוד מפרשת בראשית כשהקב"ה אומר לאדם שלא לאכול מעץ הדעת. עובדה היא שאכילת הפרי הצליחה לשנות מהותית את האדם. מעקרון זה נגזרים כל איסורי האכילה והציוויים הייחודיים לעניין. יש מאכלים שהם מיוחדים לשבת ויש שמיוחדים לסעודת ערב יום כיפור או פורים, המאכלים, ריחותיהם ומראיהם מסוגלים להטות את לב האדם, ובלי שנשים לב יש באוכל היכולת לעצב את מצב רוחנו, לכונן את עמדתנו הנפשית ולכוון את הלב לעבודת ה' הנכונה והמדויקת. בתחילת השנה אנו עסוקים בהמתקת הדין, ועניין זה, כך מתברר, מתחיל באכילה של שמחה ובמתיקות המאכל (פרי צדיק, דברים, ראש השנה).

יהי רצון שתתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה!

סליחה מתהפכת

מאת אביטל גולד וולפסון

אביטל גולד וולפסון, בוגרת תואר ראשון פילוסופיה והגות יהודית ממרכז האקדמי שלם, ולומדת במכון למנהיגות הלכתית במדרשת לינדנבאום.

במשנה ביומא כתוב: "על עברות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חברו" (יומא ח, ט). כפרת האדם ביום הכיפורים, תלויה בסליחת חברו. אך בגמרא ר' יוסי בר חנינא ממהר להגביל את הדרישה הזו: "המבקש מטו מחבירו אל יבקש ממנו יותר משלש פעמים" (יומא פז ב). אם הנחת היסוד במשנה הייתה שאין לפוגע כפרה ביום כיפור מבלי מחילת חברו, ושעליו להמשיך ולבקש סליחה עד שיסלח לו, רבי יוסי מצמצם את הדרישה לשלוש פעמים בלבד. [1] דבריו של רבי יוסי עמומים במעט:

האם הוא אומר שאחרי שלוש פעמים אסור לחזור ולבקש, או שמא אומר שכבר אין חובה מצד הפוגע לנסות ולהתנצל ושוב? בין כה וכה, נראה רבי יוסי מציב בקדמת הבמה את היחסים הכוחניים שבין הפוגע לנפגע.

בעוד שבאופן אינטואיטיבי אנו רגילים לחלק את העולם לטובים ורעים, מסכנים ורשעים, פוגעים ונפגעים, רבי יוסי רומז לכך שתפקידים אלו יכולים להשתנות במהירות. עד כדי כך שאפילו מעמד בקשת הסליחה עלול לשמש כבמה לפגיעה נוספת. נדמה שרבי יוסי חושש שהנפגע ינצל לרעה את הסיטואציה, ויתעקש לא לסלוח לחברו ולאמלל אותו בכוונה תחילה. ועל כן הוא מגביל את כוחו של הנפגע, ומציב בפני הפוגע דרישות הגיוניות. האחריות לבקשת סליחה עדיין מונחת על כתפי הפוגע, אך לא לעולמים. גישתו של רבי יוסי אינה בהכרח סותרת את דברי המשנה שהרי אפשר לדייק ולומר "על עברות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חברו" ולא עד שיסלח חברו. האדם נמדד במאמץ והניסיון לפייס ולא בתוצאה. בהלכות תשובה אף הרמב"ם מזהיר מפני ניצול ציני של מעמד הסליחה:

אסור לאדם להיות אכזרי ולא יתפייס אלא יהא נוח לרצות וקשה לכעס ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחל מוחל בלב שלם ובנפש חפצה. ואפלו הצר לו וחסא לו הרבה לא יקם ולא יטר. וזהו דרכם של זרע ישראל ולבם הנכון. אבל העובדי כוכבים ערלי לב אינן כן אלא (ועברתן) [ועברתו] שמרה נצח. וכן הוא אומר על הגבעונים לפי שלא מחלו ולא נתפייסו והגבעונים לא מבני ישראל המה. (הלכות תשובה ב, י)

לפי הרמב"ם אסור לאדם להיות אכזרי ולהקשות את ליבו לבקשת הסליחה. כלומר, גם הוא חושש שנפגע ינצל את כוחו לרעה. אך יש לתמוה, האם הגבלת בקשת הסליחה באה לשרת רק את הפוגע? הרי לא על כל פשע ניתן לסלוח, וגם אם ניתן - לעתים נדרש זמן ריפוי. במידה רבה בקשת סליחה חוזרת ונשנית עלולה להטריד ולהמשיך לפגוע. המפגש החוזר עם הפוגע רק מציף שוב את הכאב, ואף דורש ממנו תהליך ריפוי מיידי שאינו יכול לבצע. על כן אפשר לומר שדברי רבי יוסי באים להגן גם על הנפגע. ומרמזים לכך שלעיתים בקשת סליחה עלולה להחוות כמשהו תקופני, גם אם הכוונות טובות.

את היחסים הכוחניים שבין הפוגע לנפגע מדגימה הגמרא ביומא פז ע"א בסדרת סיפורים, שמתוכם מבצבץ מודל מעניין של סליחה: היפוך תפקידים. הסיפור הראשון הוא סיפור על רב ירמיה שפגע בר' אבא, והחליט ללכת לביתו לפייסו. הסיפור אמנם מסתיים בבקשת סליחה, אך לא לזאת שציפינו לה. בעת ששהה מתחת למפתן ביתו שפחתו של רב אבא שפכה עליו מים מלוכלכים מהחלון. רבי אבא ששומע מה שקרה יוצא לקראת אבי ירמיה ואומר לו "השתא צריכנא למיפק אדעתך" - עכשיו אני צריך לפייס אותך. [2] בסיפור זה הפוגע נהפך לנפגע. רבי ירמיה בא לפייס את רבי אבא, אך לבסוף רבי אבא הוא זה שמרגיש צורך לבקש סליחה מרבי ירמיה.

בסיפור השלישי בסדרה, מתואר היפוך תפקידים נוסף: מסופר על רב שנפגע בעבר משוחט. בערב יום כיפור, לאחר שהבחין רב שאותו שוחט לא בא לבקש ממנו סליחה, החליט ללכת אליו ולעוררו לתשובה. בדרך אליו פוגש רב בתלמידו רב הונא שמודע לצעד הבעייתי וכמעט אלים של רבו וחושש שיהיו להם תוצאות קטלניות. רב מגיע לבית השוחט שדוחה אותו על הסף ואינו מסכים לבקש סליחה. השוחט ממשיך בתהליך שחיטה. אך נהרג במקום מעצם שעפה בתהליך השחיטה.

סיפור הראשון הפוגע הופך לנפגע, ובסיפור השני הנפגע הופך לפוגע. סיפורים אלו מציגים מודל סליחה מתהפך, אך מה משמעותו? במבט ראשון נדמה שמדובר במודל פסימי בו הדרך למחילה כרוכה בעשיית עוול נוסף. הפוגע השפיל והחליש את חברו ורק שהם מחליפים התפקידים, מאזן הכוחות שב על מקומו ואפשר לסלוח. אין כאן אחווה ושלוש אלא שוויון ('תיקו') ולא משנה באיזה מחיר. אך במבט שני מודל מלמד זה אותנו על הדרך שבה ניתן לגשר על הפערים בין אנשים. היפוך התפקידים הוא הזדמנות להבנת האחר שעומד מולי. היא מעמידה את האדם בנעליו של זולתו ומאפשרת הצצה לעולמו. כפי שכתב הרב זקס בספרו "לא בשם האל":

התכונה היסודית של האדם היא שאינני יכול להרגיש את כאבו של האדם אחר. זהו מקורה של הנטייה האנושית לחלק את העולם בין אחים ובין אחרים... הדואליזם מחלק את האנושות לבני אור ובני חושך... לטובים ללא רבב לעומת רעים שאין בהם מתום... מכך שהחוויה המוסרית העמוקה היחידה שבכוחה לנצח את הדואליזם היא היפוך תפקידים... אין חוויה משנת חיים יותר ממציאת עצמך בצד השני...

הפוגע והנפגע נמצאים בשני צידי המתרס, ונדמה שאי אפשר לגשר בין השניים. שניהם כואבים וחווים רגשות עזים של עלבון, חרטה ועוד. היפוך התפקידים יוצר מצב שבו כל אחד טועם קצת מעולמו של האחר. הוא מגשר על הפער ומאפשר להגיע למצב של פיוס. רק כאשר נמצאים בצד הנפגע אפשר להבין את עוצמת הכאב, האכזבה וההשפלה שגרמנו, ורק כאשר אנו הופכים לפוגעים בעצמנו אפשר להבין עד כמה 'קל' לפגוע באחר, ואת תחושות האשם והחרטה המלווים את הפוגע. ובכך מתוך הבנה אמיתית של המקום של חברנו ניתן לסלוח באמת. מלבד זאת, סיפורים אלו מדגימים כמה ההגדרות של פוגע ונפגע, רשע ומסכן הן הגדרות זמניות.

הרי ברגע אחד כל הסיפור עלול להתהפך והתפקידים להתחלף. הרגשה עראית זו מאפשרת לאדם לצאת מעמדתו מהבוצרת ולנסות להבין את האחר. אין זה אומר שעל מנת לאפשר סליחה יש בכוונה להפך את התפקידים, אך מודל זה מרמז שפעמים רבות סיפור המריבה מורכב יותר, ופעמים רבות שני הצדדים קצת פוגעים וקצת נפגעים, כך שהתפקידים מתחלפים מעליהם. סליחה איננו מעשה פשוט. לא הבקשה של הפוגע, ולא המחילה של הנפגע. מודל זה מלמד אותנו שסליחה תלויה בהצצה אמיתית לעולם של מי שעומד מולנו.

בין ט"ו באב ויום כיפור

מאת תמר מאיר

הרבנית ד"ר תמר מאיר, ראש בית המדרש לנשים כולנה בגבעת-שמואל, וראש החוג לספרות במכללת גבעת וושינגטון.

"אמר רבן שמעון בן גמליאל: לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכפורים שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו. כל הכלים טעונין טבילה, ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים..." (משנה תענית ד, ח)

המשנה במסכת תענית יוצרת חיבור תמוה שאינו מובן מאליו, בין ט"ו באב לבין יום הכיפורים. חיבור כל-כך תמוה, שהוא גרם למפרשים שונים במשך הדורות לתהות האמנם זהו נוסח המשנה המקורי, שהרי לא יעלה על הדעת שביום הכיפורים, היום הקדוש ביותר בשנה, היו יוצאות בנות ירושלים לחולל בכרמים, ופונות אל הבחורים הצופים בהן.

ואולם אם חשבנו שהשמחה ביום ט"ו באב עשויה להיות מובנת מאליה – שכן המשנה מתייחסת למחול ולשמחת נישואים, והשמחה ביום הכיפורים היא זו שאמורה לעורר תהיה, הרי שהגמרא (תענית ל ע"ב) מתייחסת לכך בדיוק הפוך: "בשלמא יום הכפורים - משום דאית ביה (משום שיש בו) סליחה ומחילה, יום שניתנו בו לוחות האחרונות. אלא חמשה עשר באב מאי היא?"

הסיבה לשמחה ביום הכיפורים היא ברורה: זהו היום שבו סלח הקב"ה לישראל על עוונותיהם עוד במדבר, סליחה שבאה לידי ביטוי במתן הלוחות האחרונות. חז"ל מתייחסים כאן לסיבה היסטורית, שהרי ימים טובים נקבעו לציון אירועים שאירעו לישראל ביציאת מצרים ובמדבר. בזה הם מחברים את יום כיפור לסיבתיות המוכרת לנו ממועדים אחרים, סיבתיות שבנוגע ליום הכיפורים, לא מצויות במפורש במקרא.

בדומה לכך, יבקשו חז"ל למצוא גם את השורשים ההיסטוריים, עוד במדבר, של ט"ו באב: "אמר רב יהודה אמר שמואל: יום שהותרו שבטים לבוא זה בזה. [...] רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: יום שכלו בו מתי מדבר [...] עולא אמר: יום שביטל הושע בן אלה פרוסדיות שהושיב ירבעם בן נבט על הדרכים, שלא יעלו ישראל לרגל, ואמר: לאיזה שירצו יעלו. רב מתנה אמר: יום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה. רבה ורב יוסף דאמרי תרייהו (שאמרו שניהם): יום שפסקו מלכרות עצים למערכה... אמר רב מנשיא: וקרו ליה יום תבר מגל..." (תענית, שם)

המחולות בט"ו באב אם כן, הם רק הביטוי לשמחה ששורשיה מוקדמים בהרבה. אם נתמקד בשורשים המדבריים של ט"ו באב ושל יום הכיפורים, הרי שהקשר ביניהם מתבהר והולך: שניהם למעשה ימים המביאים לידי ביטוי מחילה וכפרה על שני חטאי המדבר הגדולים: חטא העגל, וחטא המרגלים.

שני החטאים המהווים הפרה של הייעוד והברית היסודיים ביותר של עם ישראל – התורה וארץ ישראל. ועדיין, נראה שהביטוי לשמחה שונה מאוד בין שני הימים – מה למחולות בכרמים ולעינויי יום הכיפורים? כאן בא לעזרתנו המשנה, הרומז לקשר משמעותי ועמוק בין הימים. אחרי ההתייחסות לדבריהן של בנות ירושלים המחוללות, ולפסוקים המלווים אותם:

"ומה היו אומרות? בחור שא נא עיניך וראה מה אתה בורר לך. אל תתן עיניך בנוי תן עיניך במשפחה. (משלי ל"א) "שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל ואומר תנו לה מפרי ידה ויהללוה בשערים מעשיה"

במשנה מופיע פסוק נוסף, שלכאורה אינו קשור לדבריהן של בנות ירושלים, אלא מצוטט ונדרש בדרשת פסוקים הלוקחת אותנו למישור נוסף, ואל תקווה לגאולה ולבניין המקדש, שבה נחתמת מסכת תענית: "וכן הוא אומר (ש"ה"ש ג') צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו. ביום חתונתו - זו מתן תורה, וביום שמחת לבו - זה בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן"

בין ט"ו באב ויום כיפור...

המשנה עוברת כאן מן המישור הפרטי, אל המישור הלאומי. מבנות ציון המחוללות בכרמים, לבת ציון ולמלך שלמה - מלך שהשלוש שלו. יום חתונתו הוא יום מתן תורה, זה שלרוב אנו מציינים בסיון, ואולם תחילת המשנה יכולה להציע לנו להסתכל לא על מתן תורה הראשון, כי אם על מתן תורה השני, יום שניתנו בו הלוחות האחרונים, המסמנים את הסליחה והכפרה על חטא העגל.

לאור זה מפרש בעל התפארת ישראל את דברי המשנה על המחוללות בכרמים כרומזים לכנסת ישראל והקב"ה, ונביא כאן מקצת מדבריו:

"דביו"כ התכוונו להקב"ה שנקרא בחור בשיר השירים כולו, דנאמר "בחור כארזים", "שא נא עיניך מה אתה בורר לך", רוצה לומר, איה אומה קדושה בעולם כאומה זו, "אל תתן עיניך בנו", דאף על גב שחטאו לפניך "תתן עיניך במשפחה", בניך בני בחוניך הם, בני אברהם יצחק ויעקב... "שלמה". זה הקדוש ברוך הוא שהשלוש שלו: "אמו". כנסת ישראל שהקב"ה קוראה אמו, משום שכח ישראל נמשל ככח אם שמבטלת גזירת בנה, אף שחלשה היא, כך אומר הקב"ה מי מושל בי, צדיק, שאני גוזר גזירה וצדיק מבטלה [מ"ק דט"ז ב']: "מתן תורה". שביו"כ נתנו לוחות האחרונות הכוללים כל התורה, ותו דכשנסלח אז חטאתם הוי ליה כאילו התחתנו עם הקדוש ברוך הוא כ"י מחדש: "בית המקדש". שנתחנך ביום כפורים בימי שלמה [כמועד קטן דף ט' א"]

יום הכיפורים הוא אכן יום חתונתו: יום של שיא האינטימיות שבין עם-ישראל והקב"ה, הבאה לשיא עוצמתה במקדש - שנחנך ביום הכיפורים, בקודש הקודשים שאליו נכנס הכהן הגדול רק ביום זה, ובו הכרובים שדמותם דמות זכר ונקבה ופניהם איש אל אחיו. קשר זה הוא מקור לשמחה עצומה.

התפארת ישראל בדבריו הנ"ל אומר שהשמחה ביום הכיפורים כל כך עצומה, עד שהיא מאפשרת לנו נימה של שמחה אפילו כשאנו מתוודים על עוונותינו בניגון המקובל:

"ונראה לי דמהאי טעמא נמי מנהג ישראל לשיר את ה'אשמנו' ביו"כ. והרי קינה מבעי ליה! אמנם הוא לרמז שכולם נתהפכו לזכיות, וראוי לשורר עליהם כעל זכיות"

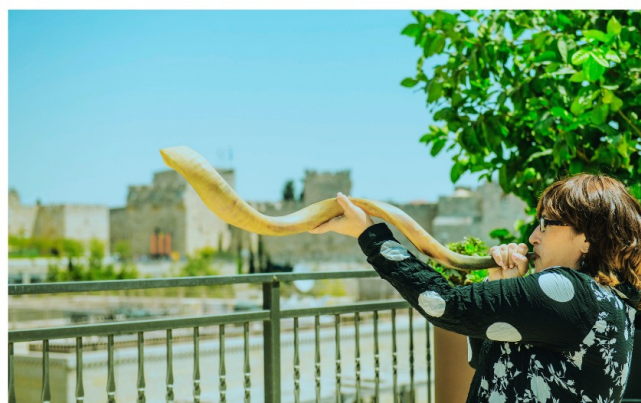
לכאורה היינו אמורים לשיר את הוידי במנגינה של קינה, אלא שהאהבה והקשר בין הקב"ה לעמו כל-כך גדולים, עד שהוא מוחל להם על עוונותיהם, והופך אותם לזכיות, ואיך לא נשיר על כך?

לא היו להם ימים טובים לישראל כחמישה עשר באב וכיום הכיפורים.

ט"ו באב מתקן את חטאו של דור המדבר, את המאיסה בארץ חמדה, זו שהכניסה אליה מכוונת לבניית בית לה', מקום לשמו. יום הכיפורים מתקן את חטא העגל, את המאיסה בתורה, אבל גם מכניס אותנו באופן השלם יותר אל המקדש - מתוך אהבה, מתוך ברית עמוקה, מתוך קבלה ומחילה.

המחול בכרמים לוקח אותנו אל עבר המחילה.

"אבינו מלכנו שמע קולנו"
כי יהדות יפה יותר, כשנשים נשמעות

שנה טובה התשפ"ב